

GOMBOS IMRE

ÉLETRAJZA*

1916. november 19-én született Karcagon. Édesapja, Gombos Márton (1892-1978.) tanyasi származású vasúti pályamunkás, majd üzemi altiszt. Édesanyja Molnár Sára (1895-1974). Az elemi iskolát Karcagon végezte, majd a Karcagi Református Nagykun Gimnáziumba járt. Közben Debrecenben a zeneiskolában is tanult. A Pázmány Péter Tudományegyetemen magyar-angol szakos tanárként végzett. Nagy élmény volt számára, hogy az 1935-ös lengyelországi cserkész világtalálkozón részt vehetett. 1939-től tagja a Soli Deo Gloria szövetségnek. Alapító tagja és lakója volt a Bolyai Kollégiumnak. Györffy Istvánnak köszönhetően már diákként bekapcsolódott a falukutató mozgalomba, s csatlakozott a népi írókhoz. A háborúban zászlósként szolgált Budapesten és Kárpátalján.

1945-ben kezdte tanári pályáját a budapesti Lónyai utcai Református Gimnáziumban. 1945 és 1949 között a Nemzeti Parasztpárt szakértője, s a Nagy-budapesti Választmányának póttagja volt. Miniszteri titkár a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban, majd a Magyar Népi Művelődési Intézet titkára, később igazgatója lett. A szövetkezeti és népi kollégiumi eszme lelkes híve és terjesztője volt. 1947-ben feleségül vette Török Erzsébet (1912-1973.) énekművészt. 1949-1956-ig Csepelen folytatta tanári pályáját, majd két és fél évig szabadfoglalkozású író lett. 1958-tól 1963-ig az I. István Gimnáziumban tanított. Az irodalmi szakkört is ő vezette. Tanítványai közül sokan ismert irodalmárok, színművészek lettek, mint például Bart István, a Corvina Kiadó igazgatója, vagy Kovács István színművész. Az írói pálya göröngyösségét jelzi, hogy politikai okokból (a Püski-per kapcsán) rendőri felügyelet alatt állt 1962-1963-ban. 1963-tól 1978-as nyugdíjazásáig az Akadémiai Kiadó felelős szerkesztője volt az Angol osztályon, de nyugdíjazása után még egy évtizedig dolgozott a kiadónak. Itt sok fontos mű kiadásában vett részt szerkesztőként és fordítóként. Például az ő szakmai irányításával jelent meg angolul öt vastag kötetben a Magyar népzene tára és számos nagy magyar tudós könyve, elsősorban a magyar és finnugor népek zenéjéről.

Élete a népköltészet és a népi kultúra igézetében telt. Már gyermekként, ifjúként is ebben a népi értékeket őrző világban élt, s később alkotóként sem tudott ettől elszakadni. Műveiben az ízes kunsági nyelv jelenik meg gyönyörű tájnyelvi kifejezésekkel és fordulatokkal. Ez egyik legnagyobb művében, az Éjfél Vitéz című elbeszélő költeményben csúcspontot ér el. A Magyar Olvasókönyv (A gimnáziumok és líceumok számára, 1945.) című munkájában a Toldi köré csoportosította az irodalmi szemelvényeket, az irodalomelméleti összefoglalást pedig a folklórból bontotta ki. Cikkezett és előadást tartott a Kalevaláról, a népzeneről, írt Sinka Istvánról és Erdélyi Józsefről, a rádióban előadásai, összeállításai hangzottak el többek között a népdalról, a népballedről.

Színművei gyakran szerepeltek a rádióban, a legnagyobb magyar művészek - pl. Bessenyei Ferenc, Básti Lajos, Lukács Margit, Kiss Manyi - tolmácsolásában. Több művét - például a Csóknak próbáját, vagy a Pataki szüretet - a Déryné Színház több, mint 150-szer játszotta. Sok verse, novellája és előadása jelent meg, illetve hangzott el a rádióban. A köd című versét Farkas Ferenc zenésítette meg.

* Ebben felhasználtuk Körmendi Lajos A felfedezésre váró Gombos Imre (Éjfél Vitéz, Karcag, 1999.) című írását.

Fordítói tevékenysége igen jelentős. E téren talán legjelentősebb kötete az Angol és skót népballadák, mely 1955-ben jelent meg. Sok nép irodalmából fordított a manysitól az indiai és íren át az amerikai-ig. Számos angolszász költő és író - pl. Chaucer, Burns, Defoe, Lawrence, Yeats, Whitman - művét fordította le. Fordításai az eredeti művek színvonalával vetekszik. Az Akadémiai Kiadónál munkában töltött 25 éve alatt rengeteg magyar tudományos művet fordított angolra, főként a népzene és néprajz témakörében.

Zeneszeretete és a zene mély ismerete tükröződik zenei tárgyú műveiben. E téren legnagyobb alkotása a Bartók és Kodály szerkesztette A magyar népzene tára 3 vaskos kötetének angolra fordítása mintegy 3.000 oldalon. Fontos műve Agatha Fassett Bartók amerikai évei című hiánypótló művének átültetése magyarra. A cseremis, csuvas és votják népdalokról szóló tudományos könyvek angolra fordítása ugyancsak kiemelkedő jelentőségű. Az angol és skót balladák zenei anyagát is beépítette balladafordítási kötetébe. Kevésbé ismert, de fontos része munkásságának a nagy klasszikus zeneszerzők dalainak, áriáinak, illetve több nép – például a spanyol - népdalainak magyarra fordítása.

Irodalmi munkássága hatalmas. 360 művet alkotott 20 műfajban a lírai verstől a színművön át a tudományos értekezésig. A 360 műből 240 műfordítás mintegy 15 nép irodalmából. Műveinek terjedelme meghaladja a 10.000 oldalt. Alkotásainak színvonala, értéke számokkal nem fejezhető ki. Ehhez olvasni kell verseit, prózai műveit, műfordításait. El kell kezdeni – letenni már aligha lehet.

[Lásd még: „Archívum/Írások és könyvek/Gombos Imre”]